

TJIDHIMBEEHO

TJIDHIMBEEHO

Embo ndika lya sonekwa kOvadhimba
mbava li moWorkshop yOkulilonga
Okusoneka mOpuwo

OProjeka yElundululo lyOmbimbeli mOludhimba
nOkulilonga Okutanga nOkusoneka

© Dhimba Bible Translation & Literacy Project, 2002, 2006

Published by
DHIMBA BIBLE TRANSLATION
& LITERACY PROJECT
PO Box 129
Opuwo
NAMIBIA

ISBN 99916-767-2-4

OTJILIMO

OMUHANGU	7
ETANGO LYANDJE ETENGA PONDONGETHO	9
ODHOMBE PENTANDA	11
ETANGO NDIHE DHIMBI KOULELE WANDJE	13
MPAMBA KULILA	15
MBE TJE YA NOMEVA	17
LUKULU HIMBA LI ONDELE	19
LUKULU HIMBA LI OMUṬITA WOVIKOMBO	20
ONDJILA YOKOMAUNDA	21
OTJIHIPULULO TJONKEYAMA	22
ETANGO HIMBA TILILE UNENE	24
OKAHIPULULO NAHI HIMBALI OMUKADHONA	25
ONGWE NAṆI OTJITHITU OTJITILITHI	26
ETANGO NDIMBA VATELWA KOMUNTU WONTUMBA	29
ODHONGANDA DHAKAITHITHILE	31

TJIYAULA WOOMATUTU OLUHEPO LWONDONGETHO MOLUVEDHE LWETU	34
OKAMBISI KANDJE.....	37
YEI-YEI MBE TJE TYA KEE YA	38
OVILULU OKO VI LI	40
ETANGO NDIMBA TILILE.....	42
OTJIPUKA HIMBA TILELE	44
OKUTILA HAKUṬA NGAILE MBA TA LUKULU.....	47
NANI OWOMA OTJIPONGA.....	50
TJANTILITHA HATJI NTJINDITHA EPITO	51
ETANGO LYANDJE ETENGA OKUMONA ODHONKEYAMA	53
OKUDHANA OVIYUWO	58
OUPUTJI.....	61
ODHONDUNGE KADHI LANDWA DHI LILONGWA.....	63

OMUHANGU

Okambo haka ke li modhombinga mbali. Ombinga imo ovasoneki mava popi ovipuka mbiva ningile nambiva ningililwe hiva li odhondele.

Ombinga onkwawo ovasoneki mava popi ovipuka mbyee ve tilithile. “Tjidhimbeehe omutima kau dhimbi.”

Membo hendi okayelindaka kokombanda yondanda (stress mark - hó, há, hámu) maka yulika okwaanya.

ETANGO LYANDJE LYOLUTENGA PONDONGETHO

kuD. Ngavapopye Mbalundu

Etango lyandje lyolutenga pondongetho, ame nahi ndji tya pamo kondongetho ovantu va kala poluhandja. Himbe ya pondongetho mpoka twa li natate, oye a ndjetele kondongetho, ha hiti mondjuwo imo ndjaa li mpoka, hamo a ka kala okalule, ame otjo ndji li vala pondje. Haku dhi oulele utatu wopondongetho ndjoka, hau ya pwaame hau tyaa: “Mo taendha tji pondongetho yetu, ove hó longethwa ondongetho. Ndino ndi mo tji popi nawa.” Ame he tya twa ende natate, oye a ndjeta pondongetho yenī, omo e li modhondjuwo dheni moka. Otjilele tjimo hatji nkenye nepi koluyewo.

Ame he utu okutjuna onima kanunu, nakanunu, he ka inkola. He tjuna konganda, tainkolo tate ae li modhondjuwo dhondongetho. Ovilele

havi londo ko kwaame okulamba, he vi thii po, he ka inkola. Napano tate hiaa tjuna okudha kodhondjuwo

dhondongetho, wa mbadha ahe po mpaa nthii, ha
pula koulele mbwaa li po. Mbunya hau tya katu mu
mwene ye hapwaa kala ama taendha tee kwa toko,
ahama mbono mokonda ame mba ka inkola, mba i
konganda. Nondongetho yatjo hapo i tunti naa tjau
mpoka.

ODHOMBE PENTANDA

kuRev. Johannes-Hipungile Tolu

Omulumentu mba kala andji hole odhombe okudha koulele katee kundino.

Ovanene va ka nyangele odhombe. Ovanyangi hiva eta odhombe, ovanu avehe monganda hava yandjelwa. Ame himba li ambe dhi kuta mena lyokutya mba li noholo nadho. Mba kala ame taendha onduge yokulya odhombe ndhoka.

Oluvedhe oluwa mbe ke lu mona. Poulaangala pa li otjipito, ovanu avehe va hivilwe, nowoyetu nawo va hivilwe. Otembu ndjoka yovilya avi li movyana, ovipito vi tjingwa outiku.

Ame potembu ndjoka mba li nodhombula epandutatu. Mba heela ovanene okutya ame hime i kotjipito, me lala mokonda me nyekuka. Ovanene va li ave limbililwa okutya ondele u kala vi monganda aika outiku. Mena lyokutya mbenya va li amava hala kotjipito, va tokola okuya kotjipito.

Ame ngumba li ambe sukwa nodhombe, mba tya vala ngava yedhile po, va twee po ompilikisi. Ovanene va tya vala otjimpangwa kave ya kambuka, ame pomala ongongulohi mba li po. Pokati komala

nomutala wentanda lyodhombe mba kambuka po vala ompadhi imo, ontyavali i li komutala. Pentanda mbe thikila po omawoko avali, omulungami watate.

Tji tya vala he lomboka, he yoyo, he tjuna pomala, dho dhimo otjo madhi toto. Odhombe himadhi hala okupwa po, otjo me dhi yaneke opo dhi ngala madhi ningi odhingi. Mbe ke lihaka vala, entanda mba yekelehi.

Ove, alikana mba lya entanda etango ndyoka nomusinya watate katee ovanene ve ya! Ovanene hive ya, va tya tu okutena omulilo, omodhombe ndhaa tikauka okudha kentanda katee poviyalo vyomukwatjoombe.

Otjitji uke ove, ha tjau tjikuukai okutyaa: “Ouu, watjiveli nani hihatji ku twalele odhombe!”

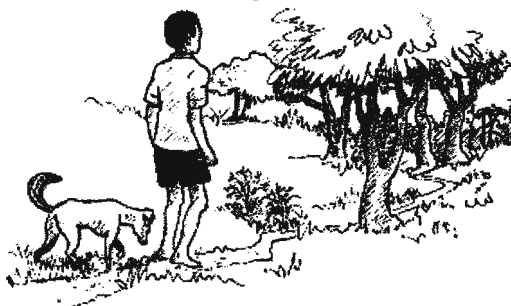
Ame mba li amba nyimi vala otjimbwale, me tungaula omeho mohi yomutala, mba lala po okatonya, odhombe madhi vete.

Alikana ndji hole odhombe. Amo li odhombe ho ndwaapele, me ku twaelele!

ETANGO NDIHE DHIMBI KOULELE WANDJE

kuPeter Mwaambelwa Muhomba

Ame mba kulila pokakotolongo, ena lyako Otjovanatje. Etango limo himba ka lithile, he keketha. Himbe ya konganda, ovanene himbe ve heele okutya

odhonkombo dha keka, hava tyaa:

“Enda ke dhi taendhe katee mo dhi mono.”

Himba dhi mpoka mba vyuuka vala

mokuti, lyo etango lya li poku ka pa ovana.

Momwenyo wandje mwe ya omalipulo ngae lili. Mba tokola ndji ka lale mokuti, mokonda mba li ame lipula okutya ovikombo hime vi mono, huvya kekele okokule.

Mbe ya pokapembe, hake li popedhi nonganda yatate Moses Mumbalu, he pendje vala okalumbo, tjau he lala po.

Mba lala ame lili mokalumbo moka. Mba li wo ame tila owoma, unene tuu odhonyoka. Nani himba ka lala mokuti, huka konganda ovanene ve li ko ava

ngwangwana. Omuhuka omunene have i kuu.

Ame mba tjilwa vala pokalumbo kandje, ovanu himava ntaendha ndji ve lwete. Opo mba yuhala pokakalumbo, komatangotango otjo mba ya konganda.

Himbe ya monganda omeho ovanene a thilaele. Hiva mpula okutya mba lala pi, ame mbe ve pula he tyaa: “Ovikombo vye ya?” Hava tyaa: “li, vye dhile mokati kovitiku.” Mbe ve yaka he tyaa: “Ame mba lala vala mokuti mokonda mba ka taendhele kokule unene.”

Ovanene va ntjeela hava tyaa: “Ovipako vi keka ae, omuntu awa mono okutya kompuka kwa toko, ku vi lwete, tjuna konganda.” Okudha mpoka mba dha po puwo, he i mondjuwo yandje, he lala po.

Okudha pomatango ngoka ovanene vandje va kala ave ntjole unene katee ndino.

MPAMBA KULILA

kuHilya-Mwankemba Tolu

Ame aame ondele yatate nameme otjiveli tjovakwetu. Iya mba kulila po yatate. Poulele wandje mba li ondele umo nahi nguhe lalelele kodhonganda.

Tate wa li ahe hole odhondele dhe okuya kodhonganda dhovantu oku ka valula. Iya napano naame mba li ahe hala okuya kodhonganda dhovantu.

Nahi ovilinga vyandje vya li okutwa nokuteleleka nokuteka omeva nokulitha. Mba li omuntu ngoka nahi ngundji tyaa ovanene vandje, hiva ntjeela. Iya nahi ndjindele umo ngundji hole okuya kohambo

yodhongombe. Himba kulu he utu ondongetho. Ambe ya kethuwo, ndji ya kohambo nokuundapa ovilinga ovikwawo mbii li ponganda.

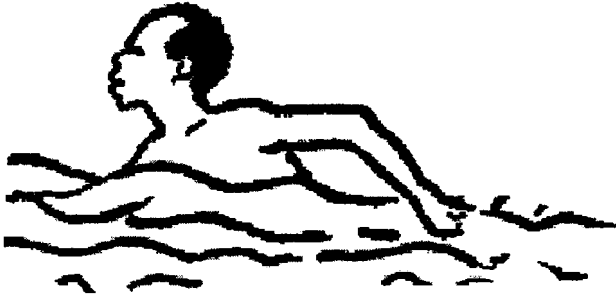
Mba kulila koyetu kOvikange vyaMboola konganda yOvakapale.

Iya himba ningi odhombula omilongo vivali

naimo otjo mba dha mo moyetu oku ka kupwa.
Olukupo olo lwa ndjitha mo moyatate. Mo
15 aKakwenye 1982 koRuacana.

MBE TJE YA NOMEVA **kuMulihulo Mbutika**

Okuywaa nani otjilinga otjiwa komudhantu auhe, nguho tji i otjo u dhanenwa nokuyolwa kovakweni. Mba li nodhombula omoovi himba uta okulilonga okuywaa.

Okuywaa kwandje kwolutenga mba ywaa, himbe ya pokati kondama, tjau he utu okuulwa. Mba li amba mana omatha, hinde utu okuhita kofi yomeva ngewe. Ondama ya thewa meheke, yo oyo ya li onenenene mOpuwo.

Me thipaluka okutya, himba li uke nomatha nokanunu, tjau he mono okutya mba ti. Hihai lumatele mpahape na omuhunguli, pa li omudhantu nguu tiwa oKamundimba, omudhantu omunitjandje. Oye a lombokela mondama, ha nkambula. Nani mba li nomatha, nkee he kondjo okukakatela muye.

He tji ndjetha uke kanunu. Ame he tji e heputa

po uke, okudha mpoka tjau otjo a ndjitha mo, ha mbeleke komongo ha yoo naame. Hiaa ndjeta kotjila tjondama, mba li amba thulu edhimo, lye yula omeva.

Hime puku omutwe, nomomatwi mwe yulile omeva. Otjo va uta okuntona noluheke medhimo, he utu okukunga. Mpoka mba dha po ame tantauka amba nengena nokuthindaekwa ngomuvedhi omunene.

Okudha mpoka otjo mbe tji kamba naa ngomate he tyaa: “Omulihulo naa!” Andaa mbe ya dhanene momeva, hi tji i okutala naa. Tjau nokuywaa ahame longoka uke. Nguwa pukile tila okuti, nguwa wile tila okulonda.

LUKULU HIMBA LI ONDELE

kuFestus Mulihulo Beredy

Lukulu himba li ondele, mba li ondele umo ngundji hole oku ka dhanena motjana. Iya etango limo meme otjo a ntjeela okutya he lilongo okudhanena motjana! Motjana mu na ontana yomovilya, ndjii Iya ovantu. Okudha mpoka hi itavelele, mba kala vala andji dhanena motjana.

Iya etango limo otjo mba ka dhanena motjana, tainkolo andji li motjana, otjo mba mona ongombe ndjii li mokati kotjana. Himbe i monoheka inkola, mena lyokutya mba li ame tya ngundhe ontana yomovilya, ndjoka ndjimba heelwa kumeme. Nani ongombe ndjoka ndjimba mono ya taulile vala motjana, mai hala vala okulya ovilya.

LUKULU HIMBA LI OMUTITA WOWIKOMBO

kuThomas Ukembaani Mutilwa

Nahi lukulu hindji litha ovikombo, ndji tila owoma. Himba tee ombandje hiya popi, ame he ka inkola, he i konganda, ovikombo havi liwa kombandje. Ame himbe ya konganda mba heela ovanene okutya ovikombo vya liwa kongwe.

Tate wa mpula ha tyaa: “Ovikombo vya liwa kutji?” Ame he tya vya liwa kongwe. Nani vya liwa kombandje.

Komuhuka nte naTate hatu ka litha ovikombo. Ombandje hai ya okulamba ovikombo. Tate ha towola onkunye, ha tono ombandje, hai ti.

Tate ha mpula okutya ovikombo vi liwa kongwe ne okombandje. Ame he tya vi liwa kombandje! Tate ha utu okuntona nompani, he inkolo. Komuhuka he ka litha aika. Ombandje hai ya, hei tono, hai ka inkolo.

ONDJILA YOKOMAUNDA

kuA. Kayekwapo

Enima limo himbe ya mOtjivanda okudha kodhofalama dhaKarasburg, he yandja opasa yandje kodhopulisa.

Odhopulisa hidha tala opasa yandje hadhi tyaa: “Nahi u undapela ovahona vavali.” Ame he tyaa: “Aayi nahi ndji undapela vala omuhona umo.” Hava tyaa: “Hó tu tetha ombata, ndimo tu tetha ombata, mo i mokaliwoso.” Himba tee okutya me i mokaliwoso, he tila unene, he utu okuteketa nokukumba ame tyaa: “Joso, Joso, Joso, mba tela ndje.” Mba uta okukumba Joso ngahimba longethwa kOmukwanyama nahi ngu tu undapa naye okutya, andaa u li moudheu kumba kuJoso e ku vatele.

Komuhuka odhopulisa hidhe ya hadhi tyaa: “Ove koo i uke mokaliwoso, wa popile otjili ku undapele povahona vavali.”

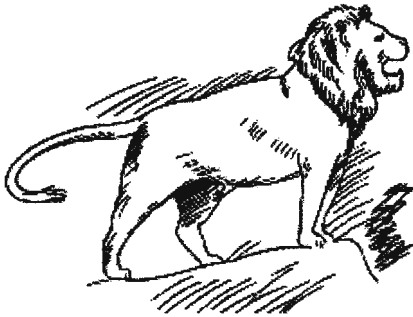
Nani apehe ame kumbu okutya Joso Joso, kaku tiwa nyahoka ku tiwa Jesus Jesus.

Hikwa tiwa nge ende hi na tja ombedhi, he lipula okutya oJesus wa mbatele. Tjau he pandula Jesus.

OTJIHIPULULO TJONKEYAMA

kuJ. K. Tjikulya

Ame himba li omudhantu nahi ndji hole

odhongombe. Ame nahi hi tila ena lyotjithitu aheye tji mona. Etango limo mba tyaa ethi lyonkeyama, nani ya kambula ongombe kotjinyo. Napano

ongombe kaai tjiwa okuula, mokonda ya patwa kotjinyo. Iya onkeyama hiya kambula ongombe, omutjila ya lambele nomatwi ya laleke.

Iya ame himba mono onkeyama, mbe lipula okutya otjimbulu, nani onkeyama. He i tono nonkunye. Onkeyama hai yetha ongombe, ongombe hai ka inkola, onkeyama hai lomboka, yo hai ka kulama konima yomulola. Hatu litala nayo, okudha mpoka hai mpopitha hai tyaa: "Mpoo." Okutya hatu liyapuka yo hai i, ame naame he i kodhongombe dhandje.

Himba i konganda, ame he hipululile ovanene. Ovanene hava mpula hava tyaa: "Omutjila u li vi?"

Ame he tyaa: "Omule, omatwi omathupi."

Tate ha tyaa: "Soka onkeyama." O, ame he tila

unene. Kouṭiku hí lalele, hime thiinine momutima wandje mu na vala onkeyama. Okudha mpoka hí dhimbile ethano ndyoka.

ETANGO NDIMBA TILILE UNENE **kuRehabeam Muthingwa Ruhozu**

Mombula eyovi limo nomathele omoovi nomilongo omoovi nantano (1995) twa twalele ondaka ombwa yaKalunga koRuacana.

Ombula ndjoka n̄te twa li nohauto oToyota, nahi ndji tu undapetha andaa matu twala ondaka ombwa yaKalunga kovantu.

Ame mba li nomukadhintu omun̄imba, ngwaa li nedhimo ndyaa kula. Etango hilya thiki lyomukadhintu okulipa omwenyo, ye ahama ntjeele. Ame mbe ke lihaka mompepe himai lili, nan̄i omukadhintu we lipa omwenyo.

Ame himba ompepe himai lili, mba hita mohauto, hei sitata. Mba uta okulyata opetolola unene kumo nodhombiliki, ombuma hai twiima unene, he kondoloketha olukanda aluhe.

Ovantu hiva mona ohauto himai hingwa unene nombuma hiya twiima, va dhamukila kondjuwo yetu.

Ovantu mbava dhamukila kondjuwo yetu, va li amava tya pamo ku na ovihuna. Kava vadhele ko oudheu, nan̄i va vadha ko ehuluko lyondele ngwaa yumukwa.

**OKAHIPULULO NAHI HIMBALI
OMUKADHONA**
kuM. Lena Ruhozu

Etango limo, osondaha omuhuka omunene,
mba kavila ombasikela. Hatu ka hita ongeleka. Hitwa
piti mo mongeleka he tjuna nayo uke.

Mba uta okusunga unene, mokonda mba ta
ondjala. Tainkolo ambe li petele kombasikela, mba ka
mona vala onyoka
hiya hitile melola
lyokomeho. Mbe ke
lihaka vala, i li pokati
komalupeto mai ntala.

Mba pulukuta, he tya Kalunga kandje. Mbe ke limona
vala himba pitile pokati komalupeto ombasikela
nonyoka, he i twaelele.

Himba imuka po mpo, me teketa, he utu
okukumba. Hime tya ndji thiinine, me ngala vala
ngundjii lwete amai ya nokwaame. Ame he ka inkola.
Hika mwene uke oluvedhe lwokukumba. Mba ka
kulama kokule oko me talele.

Tjau he itha po ombasikela yandje, himbe ya
monganda, mbe ulwa.

ONGWE NANI OTJITHITU OTJITILITHI
kuReijo D. Mbalundu

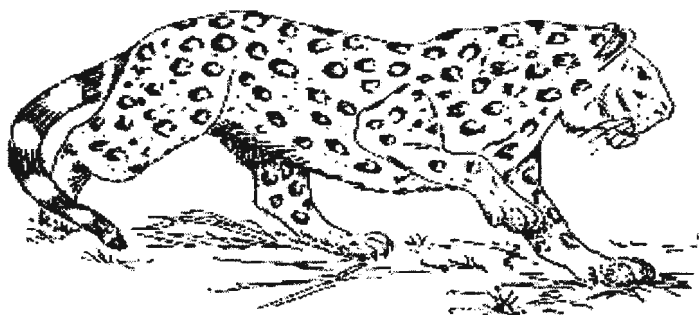
Ombula imo, tainkolo amba li nodhombula omulongo nantano, atu li monganda yomunene nguu tiwa oKangato, otjee dhi mpa ndji ka lithe. Ame mba li potjiwondo, ye wa li ame dhi nyekao.

U lwete naa akwa andjuluku nawa, otjo dha pita. Apehe madhi piti, ame mpaka mba andele potjitiho. Hima dhi lamba notjipembe tjaMayava ame mbe dhi hweene popedhi.

Ove, nahi nkee opo dhi li. Odhoo Tukatungilapi, pahi pe na omakuya, ooVambaontjima, ooTumahundju, katumeva nEhamba IyaKapuka ndi mona omulye ndi hali mono omuyongoli. Kangato wa li notjipo. Koo ka litha hadhi keka, hadhi li ovilya ne pamo hadhi tenge konganda ove ahoye ya, okutya etango ndyoka mo tala kankulu hima nyanga novana. Mokutula kwetu omunene ngu, otjo tu ka litha kokule, okutya opo hadhi li ovilya, dho opo hadhi yama. Mena lyokutula tate Kangato, otjo mba ka litha kokule unene. Mbe ke lihaka vala hindji li mokuti hukwa unga. Otjo mba tya nge tji thuva pokanunu. Nani nkwai mba twaelelwa. Himba imuka po kwa ngala

kwa pepe katiki nomuntu mo ulu tuu okweenda.

Otjo mbe dhi landula, hime ende mba uta vala okutana omahwilili, he kulama, he kevauka, hi na hindji lwete. He ka enda, iya apehe me ende nyahi, omutwe wandje wa kukuta ntee! Nani apehe me ende nyahi, ongwe i li pokati ketu nodhongombe, ame hi i lwete. Himba hweene ngweendele popedhi nayo, nkwai hai vanda, ame he ponoka po.

Himba tjaele odhongombe, ndhinya dha tjuna vala nampa dha dhi na po. Nani ongwe kai na huya i, i li vala mpoka. Otjo mba dha ko vala ame ende ohindju-hindju ngongombe aya li omupepe. Mbe ke lihaka vala komeho ngahunya, ya londo ko kontana yaKavakokola ondema ombahiyona. Otjo mba tya: "Ndjoka kai liwa opo ndji li."

Otjo mba dha ko ame dhamuka, himbe ya, ya yeme. Mu na onkunye mongwe, hai lomboka okungaa mai i nahehwi, nani mai ya kwaame. Nkwai

nani mba hweene popedhi, otjo ya ndjumba eheke.

Otjo mba lomboka, himba lomboka, he kawa ontonya. Tjau me lipula okutya tjau ya ndi, nani hatjo. Himba ka imuka po, ya tjuna kontana. Himo tala ongwe ndjika, ya li aya tunda. Otjo mba tokola okutya me lwitha ongwe hendji, ontana yetu kaai liwa, nkwai ngaame ndji liwa ko vala. Otjo mba lwa otjilwa tjombindhi katee mbe i taata po pontana.

Himbe ya pontana, ontana i na omwenyo, otjo mbe i imuna po, he thindaeke katee konganda. Ontana ya ninga vala omatango avali, hai ti. Tate Kangato wa mpandulile unene himba thukulula ontana yetu kongwe.

Otjithitu hika hitji dhimbi katee naa ndino.

**ETANGO NDIMBA VATELWA KOMUNTU
WONTUMBA
kuLea Kapote**

Ame ondele yatate nameme mukati ngumba yumukilwa mokakotolongo ena lyako Otjovanatje.

Otjilongo tjetu tji na omuka, etango limo otjo mba ka nwitha ovikombo. Himba mana oku vi nwitha, he vi paeketha, nani onkombo imo mbe i thii molwii.

Twa li vala vavali nomukwetu, dho odhondjombo odhingi. Hatjau onkombo ndjoka hai moneka kovadhantu wOvahimba, ve i vadha aya wile mondjombo. Otjo twe lipula okutya matu ningi vi onkombo yetu ndjaa wile mondjombo.

Ovadhantu mboka wOvahimba otjo va tyaa: “Andaa mamu hala onkombo yeni tu i ithe mo, tu peni ondjambi.” Otjo twe ve pula: “Mamu hala tu mu pe tji.”

Ovadhantu otjo va tyaa: “Matu hala mu tu pe omalapi eni ngoka.”

Ame omukadhona watate otjo mba tya onwee, tu livateleni, oudheu hawa umo, ndino olyoye komuhuka olyomukweni. Ve i nana mo ovadhantu wOvahimba, va li amava kevelele ondjambi yawo.

Atuhe twa li omapenda nomukwetu, otjo mba tya andaa matji ya ngatji ye. Omudhantu umo wa mbyuuka, ame mba kulama omukadhona watate mba tono pahi, he ana he tya: “Ovakwatjoombe.”

Hime teelele komukwetu naye wa ana ha tya: “Ovakwandongo,” wa tono pahi.

Va imuka po odhondele dhOvahimba, have ya hava nyanga omawe, twa inkola, nte katu tji i okulwa nomawe.

Elao enene kwa dha omunene ngwee ya okuteka omeva. Oye e ya oku tu popila, ngaile haye ngai twa tonwa kOvahimba.

Etango lyandje ndihe dhimbi ndimba vatelwa komuntu wontumba.

ODHONGANDA DHAKAITHITHILE **kuMbeulyapi Kleopas Tjuunduwa**

Ame omwene mba kula andji hole okudhanetha odhongombe dhomimbungululu. Himba li nodhombula omulongo nombula imo tainkolo epanga lyandje oNdanga yaHindjembele nahi nguu tiwa oFrans wa li nodhombula omulongo nandatu, iya twa ya naye tu ka

dhanene kodhonganda dhetu dhakaithithile.

Odhonganda dhetu ndhika nahi tu dhi tunga nawa, hadhi kotolwa nawa, hadhi kala nominkandjo, elao,

omihikilo, omaṭiwa, omutala, ovyuunda vyodhongombe, vyodhonkombo novimbulu navimo uke.

Etango limo tainkolo amatu dhanene kohi yomoongo wetu omunene, omukwetu ha mono ethimbi kontai. Tu hole tji uke? Twa uta vala okutanga ko ethimbi ndyoka katee lya wile pahi. Okudha mpoka hatu utu okutatuhula omaludhi, hatu likutu mothingo nomokulu. Napano ethimbi olyo ndyoka nditji tya amali

ende otjo mali lihumpahumpa okuya komeho nokonima. Okulihumpahumpa huka kwe thimbi, nte hatu mono okutya livela. Ethimbi ndika twa uta oku li tungila otjiwondo kwa tiwa otjo ngondjuwo yomovedhi. Dhivadhiva vala mpoka omovedhi we thimbi, ha lukwa ena ha ile “Kangundo.” Omovedhi nguka Kangundo hiaa pilulula otjivala ha tji litha kotjondambo yomukwetu, hali ningi ethilantu kouhwi hali dhi ko.

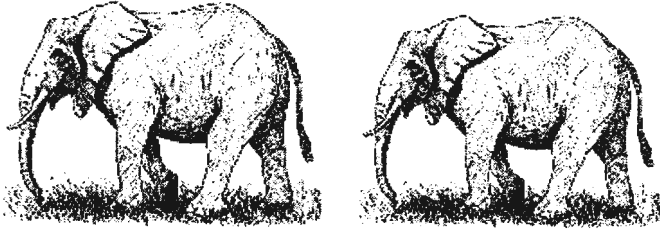
Omukwetu he ya pokanganda kandje ha tyaa: “Okutokelwa!! Omovedhi ke tokelelwe po nawa, wa nkinduka vala dhivadhiva nokupopya kaa popi notjivala wa piluluka.” Ame himbe ya, omovedhi ha pilulula uke otjivala. Ai! Matu ningi vi vakwe? Hitwe lipulapula hatu mono okutya omovedhi nguka ma tha okupewa oululu a pwene.

Yoo! Atweevali ondunge ndjoka hatu i pandula. Pontyo yetu mpoka mpatwa li amatu dhanene pa li otjinguya, otjitho hika awe tji tjoko tji dha omahini nga ena oudhioo.

Omahini ngoka otjinguya haa ile omavele omovedhi (ethimbi). Napano omahini ngoka twa li amatu e twaa petho lyomumpuku, otjo matu nwitha

omuvedhi. Twa nwitha mo vala omatho omahini ovikando ovinunu, himatu tya nyahika momuvedhi mwa pu, ethimbi hali ti. Tainkolo amatu lipula hitja twala omuvedhi, ye mpaka otjo matu mu vendavenda tuu nomakuya omulodhi, kwa tiwa pamo ma eta omwenyo. Twa tya tuu okuyela omeho, tu li momathitu amo

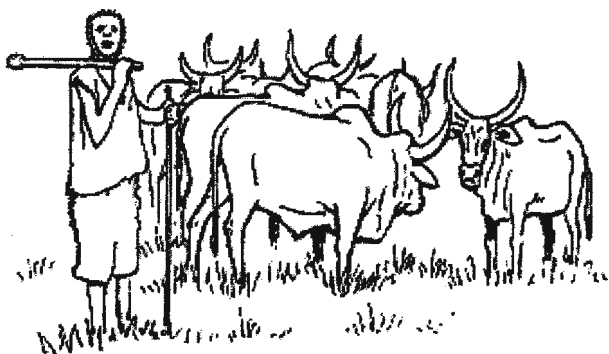
omanene ngamaa tjaakana, ngae lithike pomalimba (odhondjou) hatu ka inkola. Hitwe ya monganda yovakwetu ame he yatakana mo, me ngaa vala mpandji li omathitu ngoka e ndwete katee mbe ke thika ko yetu mondjuwo yetu. Odhondele me mu heele okutya ngatji tye amamu dhana, otjo mamu lipula nokukevauka mpoka mpamamu dhanene.

***TJIYLA WOOMATUTU
OLUHEPO LWONDONGETHO MOLUVEDHE
LWETU***
kuH. Musewa

Mombula 1975 omatango himee thipaluka mba li mosikola yaTunda. Andji na outhona owingi mokonda ame ondongetho mba hita kwaame omwene. Ovanene vandje nahi va ntjava ngongangala, okutya hi na tja tjimo tjomouthona wandje mbundji tha oku ke liyavala kuwo. Mombula yatjo tuu ndjo mba dha posikola yetu he i kolukanda IwaMaenene. Iya mba vadha ko ovakwetu mba ve na ondunge yokuya koAngola, kepingo IyaKaitanu. Mwa li umo ngundji i, ha ntjeele nyahoka andaa naame me hala okuya pamo nawo. Okutya kwaame tja li ehuluko enene, mokonda pamo me ka mona ko tja ndji ithe po oluhepo lwandje. Okutya twa li amatu tila mokonda ku dhipawa ovanu, masi he lipula okutya okuta noluhepo atjihe itjimo vala, me i.

Etango ndyaa landula ko hatu i nondjila yetu ngahi twe i twiile po tee moTjeelengela hitja ninga Okaluheke napano, hamo tu vadha ovakwetu vatatu uke, hatu ningi epanu. Hatjau hatu yauka omulonga, hatu i tjikoohehinya, hako tu ka vadha otjhipululo otjiwa unene kunte.

Himatji tya popedhi pe na okamba mumu na odhongombe masi dhi inkolo ovantu ngodhoholongo. Kwaame mba li ame lipula okudhamuka ngahi ndji tji i nahi okutya nandaku tiwa ongombe yatjo mai pumu melamba vala tee me i eta konganda. Nani kwa tiwa ovakwetu ve na umu kwa tiwa ngu panga odhongombe opo hadhi pumu, ma tono vala imo notjikava tjau hatu kumu.

Atjaa ame himba li andji na hindji i okutya pe li nyahoka, ndji li mothipo. Iya hitwa hiti mokamba metunda enene, twa ka mona vala ombuma tjikoohehinya nolwano nduu li pokati ketu netunda lyatjikoohehinya, oko ku na ombuma ndjaa twiima yodhongombe ndhimadhi pumu navi. Okutya hatu i mondambo mutenya, hatu dhi vadha adha ombo. Omulumentu ngoka ovakwetu nguve i ha tya ngatu yombaele, masi ye ma kala komeho yetu okuningila okutona kwatjo, otjo twa ninga ha pulukutile mo, ha tono imo nekava, nani okuulwa vala. Iya

odhongombe hadhi pumu, nte hatu wile ko okulamba tu ithe ko odhetu ndaile wo. Masi katji itavelele kaya. Okutya hitwe ya mokulamba hatu ka ninga vavali vala ame nomukwetu umo ngutwa pitila mOkaluheke. Ye ha ntjeele okutya nani ngunya ma kembe vala, mokonda odhongombe tjau dhe tu thii po naa, ndji yuvite vala omukwetu hima tanguna otjo ma tya ovanu ve li pela tji omayava okutya ma tonu odhongombe opo tu dhi ule, nani ma kembe vala. Ame he nongonoka okutya nani twa ombo notjimbanda masi tja kembe. Nte twa ka lala mokuti nomukwetu ngoka ngutwa lamba naye odhongombe. Opo mbe tji teela nawa atjaa okutya nani nahi tu na otjimbanda otjo tja kembe. Okutya ame kosikola mba lata, odhongombe hi dhi mwene, outhona wandje mba tjuna nawo, hi na himba itha ko. Ovakwetu vane tve ve keketha kumo notjimbanda.

OKAMBISI KANDJE

kuChristiana Muvi

Ame lukulu himba li omukadhona nahi ndji hole oumbisi. Mba li nokambisi kandje okambonde hamba pewa kuhonkadhi, hamba li andji hole unene. Ame nahi hitji i okutya oumbisi u lya odhonyoka, nahi tu lala pamo.

Etango limo tainkolo amba lala, okambisi ka mbadha kolupoṭi, ko hake ya poviyalo naṅi ka etelele onyoka ndjihaiya ṭa nawa. Mba ka mona vala otjipuka himatji minauka poviyalo. Ame he thathata mokonda mba li ame lipula okutya okambisi, naṅi hako, onyoka. Omukadhona watate omukwatjamana mba lomboka he tyaa: “Yei yei, mpopilandjeni!” He ka inkola, he i pondje. Honkadhi ha pula ha tyaa: “Otjitji?” He yaka he tyaa: “Onyoka!”

Honkadhi wa ya poviyalo vyandje, hime ya wa vadha po onyoka ndjihaiya ṭa nawa. Honkadhi ha tyaa: “Mbe ku heela ae lukulu okutya, ho lalalala pamo noumbisi, ndaile napano wa lumatwa.” Wa itha po onyoka poviyalo, he i thondolola.

Okudha mpoka, hi lala uke mondjuwo mumu na oumbisi, ye hi hole uke oumbisi.

YEI-YEI MBE TJE TYA KEE YA
kuLamek K. Mutilua

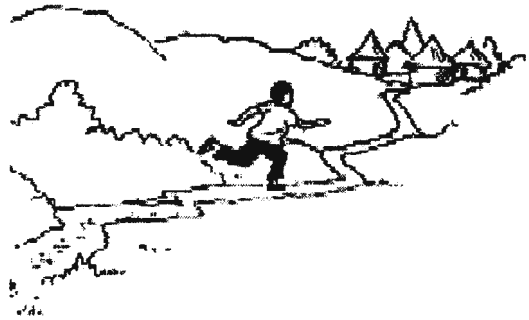
Ombula ndji mba li nodhombula omulongo nepandutatu, ya li ombula yandje yolutenga okulilonga ne nge tye okunepa ovathukona. Otjo twa dha poyetu pomboola, okweenda kOtjovanatje oku ka taendha ovathukona. Napano hitu li mondjila okweenda kOtjovanatje, ovakwetu mava ende amava hipulula ovathukona mbamava ka nepa.

Napano Mulihulo ha tyaa: “Tatyei! Atjaa nguma ka nepa Ukembaani, nguu anya ovantu aani?”

Ame mpaka he lomboka he tyaa: “Aame owatate omukwandeke.” Ame omwene himba lombokele nyaho, nahi ndji tila ovathukona, napano otjo mba li ame hala nguhame ya ko ambe mu ithana. Ovakwetu nawo opo va tya, Kambuale omudhantu ngume liyumbu mendyangandyanga.

Hitwe ya mOtjovanatje, otjo twa kondoloka onganda tutatu. Nani pokukondoloka onganda, omuthukona wa honkadhi nguka Ngatuyole, we tu tee. Omukadhona nguka wa pita vala nganguma i kotjila, ye he ya kunte. Otjo twe litokelethwa nawa tuu. Hitwa dhi nokulitokelethwa otjo twe mu tuma okutya e ke tu

ithanene ovakwawo monganda. Ame napano mba kala pahi komulenda mbwaa wa, hi na hime kevelele ngovakwetu mokonda ndji tji i okutya ame ngumba tumu kee ya aae, ye hooyongu nguhe ya kovantu. Nguka ngutwa tumu wa ngala wa ka ombelela kanunu, nani owatate omukwandeke mba utu okunyekuka. Ame ndji ka pathumuke, mba ka tyaa tuu: "Okutokelwa." Ndji ka yele omutwe, omuye okale kothingo oweho ngontana yomovilya, kaa yambelwa ma loko ngombula yopompepela. Ame mba tukuluka vala omuthukona himbe mu tee he tyaa: "Yei-yei mbe tje tya kooya, ovaketu." Mba ka itavelela konima yotjana. Iya pokuinkola mpaka, he ka wa, he imuka po owatate omukwandeke, nani nahi mba tila naa otjatjili.

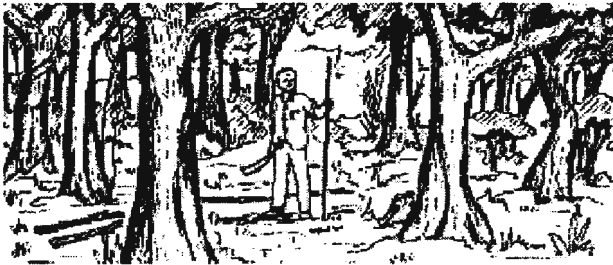

Himbe ke ya pokati mpenya poNambanda opo ku thipaluka okutya nahi mbe ya nodhongaku. Nani odhongaku mbe dhi thii mpamba ombo ame nyekukile. Mukwe ho thimbile himo thimbile hatjo, mukwe ho litombo ouye ku wii.

OVILULU OKO VILI

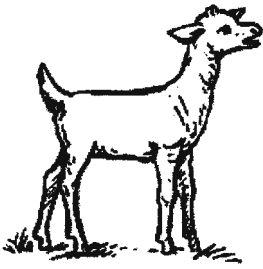
kuDavid Kulunga

Mombula eyovi limo nomathele omoovi nomilongo epanduvali (1997), nahi tu kala motjilongo Okathema. Nahi ame nameme novakulwandje ponganda, twa tulile popedhi nomayendo Ovahimba. Nahi mu hewa ovilulu. Ame nahi ndji tetha ombata. Etango limo komatango, mba ka ongololele

odhonkombo kuṭa komayendo. Himbe ya popedhi nomayendo he tee okakombona hamaka wondala. He kulama, “Meee!” Haka wondala uke kuṭa komayendo, he ende tee pomayendo.

Hime ya pomayendo, nahi tjau kwa toko, etango lya hiti. He mono otjipuka otjipembadhi, hime hweene natjo matji ngala himatji ende. He tyaa: “Aaii! Hatji i hoka, ngatji ende konganda.”

“Mee!” Hatji wondala uke, he lamba, he kambula. Okakombona he tjindi tee ponganda, he ke hititha motjiwondo.

Hatu lyaalya, hatu ka lala po, mokati kouṭiku, odhonkombo hadhi utu okupulukuta, ame he yandhumuka, he kulama. Me lipula okutya omuntu ma hala okuvaka. Hime tala motjiwondo nahi mumba twaa okakombona, mu na otjipuka tjimo otjinene hitji lithike pongombe.

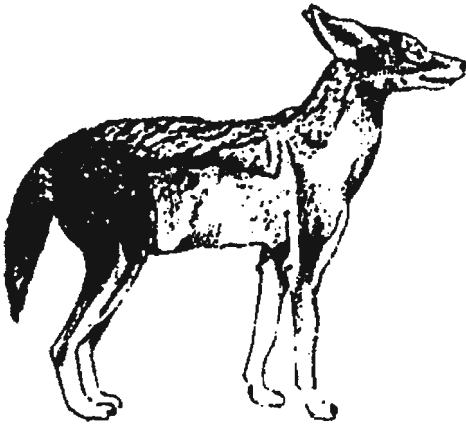
Tjau he tila unene, he ende ame tjuna otjanimwanimwa hime tala konima hootjohi uke. He ithana: “Onwee!!” Kape na nguu yuvite, mu na otjimpani himba li natjo pomawoko, hime tala humba dhi, oko tji li hime tala hume i, oko tji li. He wololoka: “Onweee ei!!” Noumo ngwaa tyaa. Pa enda ombepo onene, he ngala ngume lala, tjau ahame li mono uke.

Mba ka mona odhohanya dhetango he yandhumuka, hime tala ndji li mokati komayendo mpamba ithile okakombona. He kulama, he kevauka himba dhi mpo, he ka inkola katee konganda.

Kalen̄i amu tji i okutya, ovilululu oko vi li.

ETANGO NDIMBA TILILE **kuUkembaani Taimy Munekamba**

Ame aame ondele ngumba kulila ponganda yatate nameme, nahi ngundji hole okulitha odhonkombo nodhontana. Etango limo otjo twa ka litha kevanda IyaToto. Nahi tu litha, omukadhona nomudhantu. Iya etango ndyoka haku tiwa odhonkombo ngadhi laleke nodhontana dhatjo.

Tji tya, atu li kouřita ame ndji kala kombinga imo, omukwetu u kala kombinga imo. Napano kombinga yandje, haku ya ombandje, napano ame hi tji i, okutya ombandje ye litha pi. Himba mono ombandje, he tya pamo ombwa, he utu okutjaela he tyaa: "Pita! Pita! Ombwa oyaani ndjee ya modhonkombo dhetu!" Himba ka mona ndji me tya pamo ombwa ya utu okulamba odhonkombo. Hai kambula onkombo yandje pothingo, onkombo yandje ohakela ndjimba pewa kutate. Himba mono onkombo yandje himai sanaene otjivele hatji

tana, he tya nkwai ndjoka hayandje, he dhamuka omukadhona watate omukwanamulunga, ngumba dha komalya omanene komataulambondo. Hatu likambula nombandje, hime ka mona ndji li kohi yombandje, he utu okukwaa onkwoo, “Uuluu! Uuluu! Mpopila ndje, mba liwa.” Omukwetu omudhantu ha dhamuka ha tya otjitji tuu, hitje ku li alikana mbeembewo. He tya mba ningwa otjinene ombwa ndjaa lumata onkombo ye ya kwaame.

Omudhantu he ya ha tyaa: “Nge tone,” nani wa tono mwaame. He tya indjo mai mbanga, yambanga, omudhantu ha tya nga tone uke, ha tono uke mwaame, napano ame tjau he lipula okutya aai naa omwenyo wa pu mo omaandelo, nani kau pwile mo mba pumbuka vala. Himba lolo okunyungutitha okulu maku nyunguta, he tila tuu, nani ndji nomwenyo, okudha naa mpo okulyaa naa olukaku tee monganda. Tate ha pula ha tyaa: “Otjitji mukwe?” Ame mba pana vala komeho hi popile naa tee omudhantu ngutwa ka lithile naye e ya oku tji popya. Okudha mpo tee napano amba mono ombwa ndjii tila he tya pamo ombandje.

OTJIPUKA HIMBA TILELE **kuKasengo Benesius Tjikangona**

Etango limo mongered yetu, mwe ya omuyenda, nguhatu i nandaile kanunu, mokonda wa li Omungambwe. Ye wa yuhala pondjila ama kevelele ovihauto a ende hwaa kana. Ovihauto ke vi mwene, okutya hikwa toko he ya monganda. Nani ngweende hwaa dhi wa dhi ko ama vele. Iya andaa pamo wa vela lukulu, katwa li atu tji i. Ovantu monganda otjo va uta okutoletha omuyenda, ye wa uta okutola olule unene handa utu okuyayauka vala oviyayu mbihatu yuvite.

Nte vamo hatu tyaa: “Omuntu ngu wa pyaluka?” Andaa pe na ovikulya nga pewe a ka lale po mokonda ma popi vala ovipuka mbihamavi teeka. Okutya ha pewa otjithima nomavele odhonkombo. Ha li mo vala kanunu ha tya tjau we kuta nga pewe oviyalo a lalepo, he vi pewa ha lala po.

Tainkolo nte atwa utu okulipula okutya omuntu wa dhi pi ngu? Ye mpoka mpaa lala po, ha utu okuula ngongombe. Nte hatu tyaa: “Mungambwe wa ningi tji? Wa lumatwa?” “Aau ame mandji nki.” Omunene ngutwa vadhwa naye, ame hime hala okuhweena kuye ha tyaa: “Ho hweene kOmungambwe nguma ti.”

Napano nte mpoka atuhe mbatwa vadhwa monganda hatu tyaa: “Ho ti-ho ti tu ku pule huwa dha.”

Ye ha tyaa: “Aau ame mandji nki hono.” Omukwetu nguu li omunene Hipondoka Tjipikita ha tyaa: “Ngatu ninge vi? Omungambwe hengu.”

Ame he tyaa: “Ngatu ende kopulisa kOkangwati.”

Napano mpoka hatu ke

litenga po atuhe okutyaa: “Mungambwe! Monganda yetu kamu tile Vangambwe, kevelela tu ka ete opulisa Kapelendelo, ove u te nawa, napano hondo ti. Nte mo tu kambulitha.”

Tjau mpoka ye ha utu okwoononona tee naa pa nyimi. Nani wa ambuka otjo twa lala amatu ende outiku mboka okuya kOkangwati oku ka ithana odhopulisa va tale omuntu nguu tya me ti handa ti tjili. Hatu ve vadha, hatu ve heele, wo hava tya endeni, napano omahina a dhimi tu tone ongodhi kOpuwo onkwana aya tono.

Omahina aa tema, nte matu ithana ohauto yokOpuwo.

Hava tyaa: “Ngatu kevelele onkwana okutona.” Nte hatu tya kaatu tji ulu okukevelela matu tjuna kovakwetu.

Wo hava tyaa: “Hámu ke mu t̄ina.” Tjau hatu tjuna konganda. Hitwe ya hatu mu vadha aa tutile. Hapa kala vala kanunu nodhopulisa hadhi ya. Nawo ve mu vadha nomweenyo, okutya hava i naye. Otjo tji li otjipuka himba tilile unene monkala mwenyo yandje. Okutjaela omuntu nguma tya me t̄i. Mena lyokwiihamenwa nte twa li vala amatu tya ho t̄i, ho t̄i, ngambamatu tya himatji mu dhipaa otjo matu popi natjo.

OKUTILA HAKUṬA NGAILE MBA ṬA LUKULU

kuGaus Mumbalu

Ame mba kula omuṭita wodhongombe, nahi ndji litha odhongombe dhetu odhompawe adhihe ngandhaa ningilwa wina, odhombwa odhonkwaNdhilango, odhaina yaMpundumutwe naNdjolamena omukongo, ompoṭi himai patuluka i li komunomuhume, odhontwedhi ombahe aihe hai thi tjithitu, Ndjihai ta mbao nokatango amai lu.

Ombula imo motjilongo otjo mwa honene onkeyama. Onkeyama ndjika nahi i lya odhongombe okamana kandongo. Etango limo otjo ya taulila motjuunda tjetu, hai kambula mo odhongombe ndatu adhihe hai dhipaa.

Omulumentu nkuntwandje nguma tiwa oMuholetjini, wa tala kovilinga hembu mbyaa undapa onkeyama motjuunda tje, ha tyaa: “Hika hime tji kalele.” Otjaa tokola okuya komulumentu, honyangu omuhimba nguu tiwa oNamutumbo. Honyangu ngoka wa li ombindithi. Atjaa nahi u nwitha ovanu ombindl. Muholetjini wa ya kombindithi ndjoka kwa tiwa hai mu pa naa nawa ovihemba avihe vyokupanga onkeyama.

Otjo e mu heela okutya komuhuka nga ka lithe masi hima litha nga yembe humaku dhi netango.

Komuhuka hikwa tji odhongombe hidhe ya momapitilo Muholetjini wa ndjithana tu ka lithe. Otjo twe dhipititha, hatu dhi hungametha ondundu yetu onene yakaTjene, tainkolo amatu ende ndji lwete vala Muholetjini hima nkondjetha okutya tu yembe tjikoo tjimo, ame mokusoka otjo me tya tuu otjitji onwee! Nani ye omwene u tji i.

Tainkolo atu li moku dhi tjaelatjaela, mpo. Otjo mba ka mona vala tjikoo hika hutwa yembe meno limo enene lyomulodhi, ovipuka vine ovithitu ovindumbu vyomaenya kodhothingo, mbii enda avya tene komayoo. Ame nahi nyahoka onkeyama hi i, masi kape na ngwaa ntjeela okutya soka onkeyama, mbe tji mona kwaame omwene. Ame mba lomboka dhiva, he holama konima yaMuholetjini, he kambulile muye. Muholetjini wa li vala ama ngala esina alya tenwa,

mokonda nahi ma teketa olutu aluhe. Nani ka tiwa naye otjimbanda katji mu heelele okutya ma ka wanena nodhonkeyama. Ame mba tilile unene, tjau he ambuka.

Muholetjini wa inkola katee naa kombindithi, ha heele ombindithi okutya ndjeka ndje ovihemba vyoye napano dhiva, nani mo hala okundhipaa!

Nani hatu li wondo vala okunwa ovihemba, tango limo vi ka lula.

NANI OWOMA OTJIPONGA **kuHelmi Hinangaṅi Katambo**

Ombula imo, tainkolo andji na odhombula omwoovi, twa li nameme motjitelekwa. Etango ndyo! Kwa li etiku lyantambula ndje ondele. Ame mba li amba kala pohi kontyo yomuvelo.

Nani humba pa onima, ku na ombwa ndjimai ntalele po dhontovi. Meme ha tyaa: “Taa tuu ndyoka ndimali ku talele pontovi.” Himba lomboka mpo! Mba ngala omenye omukadhona watate ngundji ya kEtjoo, ndii tjoovilya kehongo ndii hongga odhongombe. He ka putala mo kantovela kamo, haka hala okuwila momulilo, meme ha yakula.

He kawila momuvelo wotjimpongo. Himba kulama, mba ka mona vala otjipuka himatji tyaa: “Ndjawi, ndjawi,” modhongaku, nani mbe e yetha ae luku.

Hatji tya huka me teketa, huka me ta ohoni himba tutike odhongaku. Meme ha tyaa: “Wa lya owoma wanavi, himo hala okuhika odhondele hinyahi.” Etango ndyo hi lidhimbe tee ndino.

TJANTILITHA HATJI NTJINDITHA EPITO
kuTjuunduwa K. Christina

Omwene hindji kala ndji tila owoma, okuthiwa aika ne okweenda aika. Atjaa etango limo otjo mbe thiwa monganda nodhondele vala ovanunu kwaame. Otembu yatjo ndjoka ya li otembu yombula. Keulu kwa li omakaka, ye kwa li konganda yomiti. Okuti akuhe kwa unga.

Twa yuhala naa nawa, atjaa okawiwi hi ka wile pahi, etiku mali ende amali ya, omakaka a onga, nodhombandje hadhi utu okupopya.

Soka uke etiku lyombula. Otjo mba heela odhondele he tyaa: "Vakwee! Indjeni tu lale huno." Odhondele hava anya.

Iya himba ka lala po, otjo mba tyaa hima tji tyaa: "Putuputu, ame ndji tyaa okutya kompuka ku na ovyenda utiku. Dhivadhiva otjo mbe litjikila komutwe, atjaa kokwa li akwa popyala, ye nokuthuma hime thuma uke, mokonda me tila okutya pamo himatji tya putuputu matji ntee.

Otjo mba nyima vala nyahoka, tjau me hala okungambuka, tjo otjipuka matji ngala tja hweene popedhi nondjuwo.

Omukadhona watate womukwana vitumba himba lomboka mpoka mba twaelela epito, halyo ndji ka inkola nalyo okuya kondjuwo yodhondele ovadhantu, wo have thi ae ovanene kwaame. Atjaa odhondele hiva tee ame dhamuka, otjo va kwaa. Hava tyaa: “Memeyomununu indjo u tu popile!” Atjaa himba tee nyahoka naame, He inkolo. Naame otjo mba tyaa: “Uuluu!!” Vanwandje, matu liwa. Wo hava utu okuko inkola name he ka inkola himatji tya putuputu, nepito momauwoko.

Iya hitwe ke tji nongonoka tuu, ohi twe ulwa. Ame mbe ulwa, ovakwetu ve ulwa tjau hava kulama. Wo okumpula okutyaa: “Oove nani?” Ame he tya: “linga, aame me liwa.” “Iya epito mo twala pi, me?” Atjaa otjo tji li okulimona okutya ndji na epito momawoko, nokuheela odhondele okutya ngatu tjune konganda tu ka tale himatji tya putuputu. Atja hitwe ya monganda okutungatela hitu lwete otjimbulu otjo matjii tya putuputu matji putula motjithini tjondjuwo. Otjipuka hinya nani mba tilile naa unene atjaa noku ku mona ahame ku mono nawa, nahi mba tjinda epito hili mwene. Atjaa me tya tja ntilitha, ha tji ntjinditha epito.

**ETANGO LYANDJE ETENGA
OKUMONA ODHONKEYAMA
kuT.N. Mulumendu**

Tja li omuhuka wetyatatu kotjivike pompepela yomombula omilongo vitano nepandutatu (1958), himba pititha odhonkweya dhetu dhi ka lye.

Mpoka nkee nahi potjilongo mpape na odhonkweya dhatate, kapa popi eungu, mpa dha tula kapa kuu ombwa yomokuti. Eungu dhi taata ngombwa, ombwayokuti hadhi lamba ngombandje.

Mba ka pitila omukwetu Vihemba vyaNgongo Miti vyaKayaya, omunitjandje moomeme, mokuyumukwa ha ile omunene kwaame. Vihemba u li kodhaTjimbanda tjatate.

Dho odhaTjimbanda ahamadhi litha kodhonkweya dhetu dhatate, hadhi kala notjivala peke, mokonda dhimo dha dha metemo lyameme, odhonkwawo hadhi dhi momina yaTjimbanda.

Dho hadhi lukwa omana odhonkungu ngovantu. Hadhi lukwa ooVyuungu vimo mbyaa ʔa oholo nonyama ovalumentu vamo va ʔa oholo yomavele, noo-Halelela nooPaungama mpapa ya odhombwa,

mpapa leme hapa i ovalumentu.

Odho twa kaa potjinambango tee molwano lwaTjihenameva. Nahi omo mwa li moulithilo wetu mokonda kamwa li vyana. Odhekulaandje Mupopo, ena nditwe mu luka otjivale, hamo dhi tu vadha ku na ontekula ye, hamunkwetu Wanaindongo, ena limo oMwiinkolwa.

Omo twe tjilwa, amadhi mbimbi moka, himau pupyala tu dhi twale pomeva dhi ka nwe. Mokumbimbitha nyaho dho dha yala nawa, nte hatu i mokudhana. Matu yaha omiti okalela. Matu li tunyu, tu tale nguma tunyu ovakwawo.

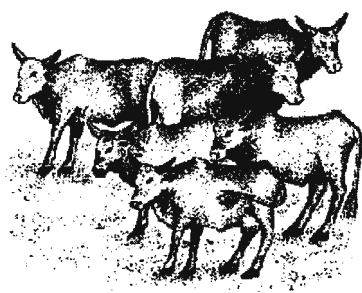
Twa ka tyaa vala hikwa dhi tutu-tutu. Hitja ka landula ko okuula kwongombe. Tala hitwa hoyoka mpo, tu ke litenge kongombe ndjimai ulu, ompo ndjimai ka eta omeva komulonga, i ye i dhime omulilo mbwaa vyuuka pomai a yo, okonima.

Himatu tya naa tu thike pudho mokapembe

mudha kulama okakwidhidhi, ame ndji lwete ovipuka ovindumbu mbii lithike povimbulu, vya kulama konima yokalumbo kotjipembe, mumu na odhongombe. He heele ovakwetu otjo me yulike kuvyo.

Vihemba ngwaa li po omunene punte ha tyaa: “Ho yulike, ovithitu!” Tjau he utu okutana omahwilili, nomutwe hau kukuta. He ningi oukakampungu modhompadhi. Hime tala

ovakwetu, va wengedha. Mba pula Vihemba he tyaa: “Tu heela ena lyovithitu mbyoka.” Vihemba ha nyongotola ha tyaa: “Kavi tumbulwa amavi ku tala, mavi tee havi ya okukulya.” Ame he tya nani ngatu ithe odhohewo dhetu ndhii vyuuka naa nawa tu vi yahe, andaa vye ya tu inkolele mumo nodhongombe, tee odhongombe matu dhi thii po, vyo vi lye vala odhongombe.

Tjau himba popi nyaho nomukwetu Wanaindongo ha itavele. Vihemba tjau he tu nyongotolele okutya ovithitu odhonene dhokuti, nante opo tu tile unene ngaye.

Nandaku tiwa we tu heela omana ovithithu, etokolo lyetu katu li yethele olyokuyumba ovithitu nodhohewo. Twa twaa odhohewo modhondhipa hatu tya ngatu yumbile tjimo. Otjo twa ninga. Hatu yumbiile tjimo. Odhonedhokuti hadhi lomboka tumo dho hadhi tyaa: “Mpoo.” Tjau hadhi ka enda amadhi

nyonyo okuvyuuka metunda. Hitwa i po, oku ka tala ngwaa poṅa nangwaa yaha, omidhi avyeetatu hapo tu vi vadha. Noumo mbwaa yaha. Nṅe hatu nongo uke okutya vavali nodhombwa va landule odhonkeyama tainkolo umo me thiwa podhongombe, mokonda odhonkeyama hidha ka inkola matu tya dha tila ko kunṅe. Vihemba ngwaa li po omunene kunṅe, ye nguu dhi i okutya dhi lyovantu ha tyaa: “Nanda kutiwa kaku ya toka tu punḡeni odhongombe tu ende kodhoyetu-odhonkeyama madhi ya napano, dhe ke liheela vala himadhi ya okuninga.”

Twa punḡa dhiva noluhaka hatu yapuka. Ame mbaka enda ame lamba, me tila okutya pamo hadhi mbadha pokati. Odhongombe hihamadhi hala okukanyauka nokudhamuka, he dhi hongo, himbe litjikile komutwe nondambo yandje.

Himbe ya monganda tate wa mpula ha tyaa: “Otjitji odhongombe hidhe ya omutenya ndino?” Ame he mu hipululile atjihe.

Odhonkeyama ndhitwa mona kouṅita dha li vala mbali, nanḡi ne dha li adha holama. Dhe ke ya kouṅiku adhihe epandu. Ngwendee hadhi hala ongombe ndji dha ombo adha kambula komutenya. Ongombe ndjoka kudho ya thukululwa ko nodhondumentu dhetu

odhonkweya. Apehe matu ya pudho potjipembe, dhe i thukulula ko, i li modhonkwawo. Yo kaya li oyetu, onkwaMupopo.

Tate ka lalele outiku mboka. Ovithitu vye tu landula. Wa lala aa tena omililo, omakundungala omanene, otjo ma yumbu kotjila tjojuunda tee ombimba mai vete. Tjau hadhi ka dhunguluka.

Tate tjau he dhi ndjeka oule womwedhi. Ame he thuva po wo.

OKUDHANA OVIYUWO

kuToini Tjiheen̄i Tjoombeka

Ame mba yumukilwa kohi yodhondundu
mOkombumbungu.

Mokukula kwandje mba kula ondele onyime, ye
omukadhona ngundji tyaa kovantu avehe ovanene
nodhondele, lukulu omuhanga hiwa li kongodhi. Mba li
omukadhona ngundji hole okuundapa ovilinga
vyomonganda nokulitha odhongombe.

Mba kula omukadhona ohila nguhe hala
okudhanena meheke. Omukadhona watate
omukwatjombe mba li ondele ngundji vava omadhi
kolunyonga lwandje ovikando vitatu metango, ye
ngundji hole okutunga ovimbala pamo na meme. Mba
li andji hole okukala vala mpape na meme, mokonda
ndji hole okulongwa odhondunge ne ounongo.

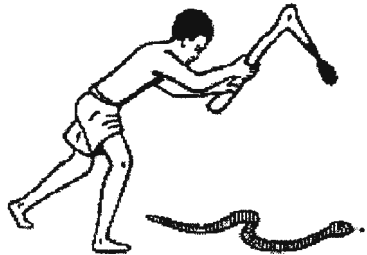
Etango limo otjiponi, otjo mba ya pamo
novakwetu oku ka dhana oviyuwo mokuti. Hitwe ya
poviyuwo otjo twa uta okutunga kehe umo okayuwo ke.
Andaa twe ya mouyuwo moka, tu uta okuteleka
oukulya wetu, hatu li, n̄te hatu lala ngahukwa dhiwele,
ye otjo tu na po odhondele dhetu wontata. Iya nahi
ndji hole vala ovakwetu okuya okudhanena popedhi

nonganda yetu, nahi hi tji hole oku ka dhanena koyovakwetu. Otjikando tjimo twa mana vala okulyaalya hatu ka lala po pamo nodhondele dhetu wontata. Tainkolo atwa lala, otjo mwa hita Otjijyaladhi mokayuwo kandje kokudhanena, hatji limangaele mokayuwo katjo akehe. Otjo mba endwa komahwilili he pathumuka, ndji li motjipuka hitja kulama othingo hitje li mangaele mokayuwo kandje. Otjo mba

wololoka he tyaa: “Uuluu! Uuluu! Indjeni mu mpopile! Valumentu!”

Okudha nokukwaa, otjijyaladhi otjo tja heluka ko kokayuwo, hatji limangaele mwaame molutu. Pa ningwa tji uke? Mba uta vala okulihuhwila nokukulama omutima. Ovakwetu ve ya pwaame, hiva tya okuntala omotjijyaladhi, otjo tji li okupiluluka noku ka dhamukila konganda oku ka heela ovanene. Ovanene hive ya, tate wa lombokela vala onyoka notjange mothingo, he i nanene kuye kotjila. Ame huka mbe tji theuka po nkele kanunu.

Okudha mpoka tate wa nkulameka, ha ndjithana ha tyaa: “Tjiheen̄i! Tjiheen̄i!! Wa ningi tji ndele yandje ku lumatelwe?”

Ame he tyaa: “Nduuwe taa, hi lumatelwe, nkwai pamo ondele yandje yontata oye a lumatwa.” Tate wa uta okuyola ye aa tila tuu.

Okudha mpoka twa uta vala okutungulula po ouyuwo mboka hatu i kodhonganda. Otjo me heele odhondele okutya andaa mo dhanene mpamo dhanene ho litwaa mo, thipaluka ne lipula konjima.

OUPUTJI

kuFrans Kalonga Marunga

Ame nahi lukulu poulele wandje nahi ndji hole okulitha odhongombe. Iya okutya andaa mba keketha, konganda ndji ya ko noudheu mokonda me ka tonwa. Amba keketha odhongombe okutya ndji holama molumbo lotjana, he tha otjitoto, hapo ndji kala vala katee maku toko.

Iya ovanene himava ithana, ame ndji yuvite me itavelele me toto opo va tya ndji li kokule, nani ndji li popedhi molumbo lotjana, otjo me ende ame yele ondaka opo ku tiwa mba ombo kokule napano mbe ya popedhi. Iya himbe ya monganda haku tiwa iya wa ambo amo undapa tji mokuti nodhongombe dhi li pi. Ame he tya odhongombe mbaa keketha.

Tjau haku tiwa iya ndino yatjo hendi mo lala ketho mokonda wa keketha odhongombe, u kala amo ningi tji koutita hiiu keketha vala ovipako, ndino yatjo novithima kumo li, mo lala nondjala mokonda u kala vala amo dhana. Ame nahi ndji dhanetha vala

odhongombe dhovimuti, otjo ndji kekethela, masi hi
hala oku tji popya kutate.

**ODHONDUNGE KADHI LANDWA
DHI LILONGWA
kuKamupo Venesius**

Etango limo otjo twa thiwa potjana tjatjikuukai. Tjikuukai we tu heela ha tyaa: “Awoli elweni otjana soka kodhonkombo.” Ame me tjuna napano, me ka pindula po yaGausa.

Monganda mwa li osaku ndjee yulile epungu, okutya nahi tu yaveka tu kange odhonkange, posekeseke. Tja tya vala tjikuukai hiaa pa po onima, nte hatu hiti melimba, ovikutu kodhontulo havi dhulwa ko, yo osekeseke mpaka ongongulohi kombanda yomaṭiwa, Omukwetu omuhohedhi, ame ndjimukangi. Yo ongwana yomeva mpoka i li ae popedhi.

Tainkolo atu li modhonkange, odhonkombo hunya hutwe dhi yundulile dha ka tona ko vala otjivava, dho hadhi hiti motjana okutya tjau onkombo aihe omofola yayo ngovantu amava tengele.

Omukwetu wa tya tuu okupita pondje oku ka huhwa, ha tyaa: “Yei-yei, me mono tji?” Ame he tyaa: “Otjitji?” Hime tyaa tuu okupita pondje ndji tale motjana mamu

ngala mumu na odhonyange, mwa pembana too! Hatu dhamuka hitwe ya, mpa dha ende yatjo, kumo tya ae pa ende odhonkombo, mo tya nkwai odhondongi. Okudha naa mpo, nodhonkange tjau hadhi tuntu nopomulyuu watjo kaadhi piti po.

Tjikuukai hiee ya, wa yumba ko vala eho kanunu, omihodhi navyo vye ya, tjau naame hatji ka ndjihama mokati mena lyomihodhi vyomunene. Okudha naa mpo, twa ninga naa ovivike atwe li yapuka oupanga novithima, tja tya vala nosekesese yatjo katu wanene uke, masi okuundapa huka kutiwa vala ngatu ka undape. Tu imuka po vala oketemo, himaku tji hatu ke likoha okuya kondongetho, himatu dhi hoo, okomuthi. Iya andaa twa mana dhiva, hadhi ka kutila, hatu ka pulula katee kongulohi.

Etango limo twa imuka po vala okuya kondongetho, ndji lwete omukwetu ngwaa thulu, nani oukutu we, wa dhalele kumo, okudha nokondongetho, ombuma hai ka twima yokoyoonkutwe. Ame atjaa mei pi, andaa mpaka opo pe li poyameme nankuntwandje. He mono okutya, kai na tja nge ende vala konganda. Himbe ya ponganda ame he lala po, mokonda imba li nompondolola. Pedhimo napo kape li ae nawa. Tainkolo amba lala ndji yuvite ondele nguma ndjimuna

po, ame he tya mwa tya me imuninwa po tji. Himba tya tuu okuyela omutwe nyahi, omoneka yombulunga, he tya ee!! Momwenyo wandje me tya hime ye tjuna po uke. Wo ovanene va tile: “Tonwa u lungame.”-

ISBN 99916-767-2-4

TJIDHIMBEEHO

Embo ndika lya sonekwa kOvadhimba
mbava li moWorkshop yOkulilonga
Okusoneka mOpuwo

OProjeka yElundululo lyOmbimbeli mOludhimba
nOkulilonga Okutanga nOkusoneka